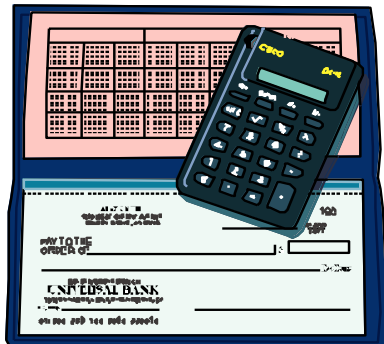

فصل بیست و سوم :

حسابهای استانی

مقدمه

هدف از تهیه و تدوین حسابهای ملی، محاسبه مهم‌ترین متغیرهای جریان‌های اقتصادی نظیر تولید، مصرف، تشکیل سرمایه، صادرات، واردات و درآمد، در یک دوره زمانی معین و اندازه‌گیری مهم‌ترین متغیرهای اقتصادی موجودی منابع، نظیر ثروت، دارایی و بدهی، در مقطعی از زمان است که از طریق آن‌ها می‌توان وضعیت اقتصادی کشور را در آن دوره یا مقطع زمانی به تصویر کشید. تهیه و تدوین آمار حسابهای ملی در کشورهای مختلف، براساس چارچوب سیستم حسابهای ملی پیشنهاد شده توسط سازمان ملل متحد انجام می‌شود. سیستم مذکور برای اولین بار در سال ۱۹۵۳ به صورت مجموعه‌ای فرموله شده تحت عنوان "سیستم حسابهای ملی" یا "SNA" (۱) منتشر شده است. آخرین تجدید نظر در SNA، در سال ۱۹۹۳ صورت گرفت که توسط پنج نهاد بین‌المللی متشکل از سازمان ملل، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه و کمیسیون جامعه اروپایی، به تصویب رسید. تهیه حسابهای ملی، بعد از جنگ جهانی دوم به صورت موردی و بر اساس نیازهای خاص در ایران شروع شد، از جمله

در سال‌های ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ به ترتیب "تولید ناخالص داخلی ایران برای سال ۱۳۳۴" و "تولید ملی ایران برای سال ۱۳۳۶"، توسط کارشناسان خارجی برآورد شد. سپس سازمان برنامه و بودجه، درآمد ملی کشور را برای دوره زمانی ۱۳۳۷ تا ۱۳۴۰ به تفصیل برای بخش‌های مختلف اقتصادی برآورد و منتشر نمود. بانک ملی نیز برآورد مقدماتی دیگری را برای سال ۱۳۳۸ به انجام رساند. با تأسیس بانک مرکزی ایران در سال ۱۳۳۹، به دلیل فقدان یک سازمان رسمی آمار، تهیه حسابهای ملی به عهده این بانک گذاشته شد و پس از آن براساس قانون بهمن ماه این وظیفه رسماً به مرکز آمار ایران محول شد.

محاسبه ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی، در سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی و محاسبه محصول ناخالص داخلی از روش هزینه، از سال ۱۳۶۱ و نیز تهیه جداول داده-ستانده اقتصاد ایران برای سال‌های ۱۳۵۲، ۱۳۶۵ و ۱۳۷۰، از جمله مهم‌ترین اقدامات مرکز آمار ایران در تهیه حسابهای ملی بوده است.

تهیه مستمر و منظم حسابهای ملی بر اساس آخرین تجدید نظر SNA، از سال ۱۳۷۳ در

دارای موجودیت مستقلی نیستند که امکان ایجاد حق مالکیت بر آن‌ها وجود داشته باشد. خرید و فروش خدمات از تولید آن‌ها جدا نیست و این دو فرایند همزمان صورت می‌گیرد.

محصول ناخالص داخلی: محصول ناخالص داخلی، نتیجه نهایی فعالیت‌های اقتصادی واحدهای تولیدی مقیم یک کشور در یک دوره زمانی معین است. محصول ناخالص داخلی به سه روش تولید، هزینه و درآمد محاسبه می‌شود.

قیمت جاری (بازار): هرگاه اجزاء حساب‌های ملی را به قیمت دوره گزارش شده فعلی، بیان کنیم در این صورت آن‌ها را به قیمت جاری نشان داده‌ایم.

قیمت ثابت: هرگاه اجزاء حساب‌های ملی را بر حسب قیمت‌های دوره مرجع یا پایه بیان کنیم در این صورت آن‌ها را به قیمت ثابت نشان داده‌ایم.

ارزش افزوده: ارزش افزوده، ارزش اضافی ایجاد شده در جریان تولید است. تفاوت بین ارزش ستانده و مصرف واسطه در هر فعالیت اقتصادی را ارزش افزوده ناخالص می‌گویند. پس از کسر مصرف سرمایه ثابت از ارزش افزوده ناخالص، ارزش افزوده خالص به دست می‌آید.

ستانده: ستانده هر واحد تولیدی، مجموع کالاها و خدماتی است که در آن واحد تولید می‌شود و برای استفاده در دسترس قرار می‌گیرد. سهمی از کالاها و خدمات که تا پایان دوره حسابداری به صورت ناتمام یا کار در جریان ساخت باقی مانده باشد، جزو ستانده واحد به حساب می‌آید. کالاها و خدماتی که در یک واحد

برنامه کار مرکز آمار ایران فرار گرفت، بدین ترتیب مرکز آمار ایران هر ساله حساب‌های ملی را بر اساس تعاریف، مفاهیم، طبقه‌بندی‌ها و روش‌های محاسباتی منطبق بر SNA سال ۱۹۹۳، به قیمت‌های جاری و ثابت تهیه و منتشر می‌کند که حاوی اطلاعات تفصیلی مربوط به ارزش افزوده ۷۲ رشته فعالیت اقتصادی، هزینه‌های مصرف نهایی و مصرف نهایی واقعی خانوار و دولت، تشکیل سرمایه ثابت ناخالص، واردات، صادرات، تغییر موجودی انبار، مصارف فردی، مصارف جمعی، حساب تولید، حساب ایجاد درآمد، حساب کالاها و خدمات و عرضه و تقاضای کل است. همچنین از سال ۱۳۷۶، مرکز آمار ایران مبادرت به تهیه و تدوین حساب‌های منطقه‌ای کرده است و در این راستا هر ساله محصول ناخالص داخلی استان‌ها و اطلاعات تفصیلی مربوط به ارزش افزوده ۷۲ رشته فعالیت اقتصادی را تهیه و منتشر می‌کند. در این فصل از سالنامه، علاوه بر گزیده‌ای از اطلاعات مذکور، جداول داده-ستانده از نشریه مرکز آمار ایران نیز، ارائه شده است.

تعاریف مفاهیم

کالاها: اشیایی فیزیکی هستند که برای آن‌ها تقاضا و امکان ایجاد حق مالکیت، وجود دارد و مالکیت آن‌ها می‌تواند از طریق مبادله در بازار، از یک واحد نهادی به واحد نهادی دیگر منتقل شود.

خدمات: ستانده‌های ناهمگنی هستند که تولید آن‌ها بر اساس سفارش انجام می‌گیرد. خدمات

در دوره حسابداری معین تولید و در همان دوره در دیگر فرایندهای تولید آن واحد مصرف می‌شود، جزو ستانده آن واحد منظور نمی‌گردد. ستانده به سه دسته تقسیم می‌شود: ستانده بازاری، ستانده تولید شده برای خود مصرفی نهایی و تشکیل سرمایه به حساب خود و سایر ستانده‌های غیر بازاری.

مصرف واسطه: ارزش کالاها و خدمات مصرف شده در جریان تولید، به استثنای مصرف سرمایه ثابت است.

مالیات‌ها: مالیات‌ها، پرداخت‌های اجباری و بلاعوض واحدهای نهادی به دولت است که به صورت نقدی و غیر نقدی انجام می‌گیرد. اطلاق صفت بلاعوض به مالیات‌ها، از این جهت است که دولت در مقابل دریافت مالیات از یک واحد نهادی، خدمتی را به صورت فردی به آن ارائه نمی‌کند هر چند که با دریافت مالیات، منابع مالی خود را افزایش دهد و با استفاده از این منابع، کالاها و خدماتی را برای سایر واحدها، اعم از تک افراد یا کل جامعه فراهم آورد.

مالیات‌ها به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند:

- مالیات بر تولید و واردات

- مالیات بر درآمد، ثروت و غیره

مالیات بر تولید و واردات: مالیاتی است که بر کالاها و خدمات، در زمانی که تولید شده‌اند، فروخته شده‌اند یا به مصارف دیگری رسیده‌اند و یا از خارج وارد شده‌اند، تعلق می‌گیرد.

مالیات بر تولید و واردات، منطبق با واژه سنتی مالیات‌های "غیر مستقیم" است که در سیستم

حساب‌های ملی سابق به کار برده می‌شد.

مالیات بر تولید و واردات به دو گروه جزئی‌تر تقسیم می‌شوند:

- مالیات بر محصول

- سایر مالیات‌های بر تولید

مالیات بر محصول: مالیات بر محصول، مالیات تعلق گرفته بر یک واحد کالا یا خدمت است که به صورت مبلغ مشخصی برای هر واحد مقدار کالا یا درصد مشخصی از قیمت یک واحد کالا یا خدمت مبادله شده تعیین می‌شود. انواع مالیات بر محصول به شرح زیر است:

- مالیات از نوع مالیات ارزش افزوده (VAT): مالیات تعلق گرفته بر کالاها و خدمات است که در مراحل مختلف توسط بنگاه‌های اقتصادی اخذ می‌شود ولی در نهایت، کل آن توسط خریدار نهایی پرداخت می‌شود.

- مالیات و حقوق گمرکی بر واردات: عبارت از مالیات تعلق گرفته بر کالاها است که هنگام عبور از مرزهای گمرکی یا مرزهای اقتصادی، قابل پرداخت می‌شود. این نوع مالیات، همچنین شامل مالیات تعلق گرفته بر خدماتی است که توسط تولید کنندگان غیر مقیم به واحدهای نهادی مقیم ارائه می‌شود.

- مالیات بر صادرات: مالیات تعلق گرفته بر کالاهایی است که از قلمرو اقتصادی خارج می‌شود و هنگام خروج از مرز قابل پرداخت می‌گردد.

این نوع مالیات همچنین شامل مالیات تعلق گرفته بر خدماتی است که به واحدهای غیر مقیم

گزیده اطلاعات

در سال ۱۳۹۲ محصول ناخالص داخلی استان به قیمت بازار حدود ۳۶۲ هزار میلیارد ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۱ دارای رشدی معادل ۳۹/۲ درصد می باشد.

در سال ۱۳۹۲ بیشترین سهم ارزش افزوده فعالیت‌های عمده اقتصادی در محصول ناخالص داخلی به ترتیب مربوط به فعالیت کشاورزی، شکار و جنگلداری (۲۹/۵٪)، عمده‌فروشی، خرده‌فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها (۱۸/۱٪)، صنعت (۱۰٪) و مستغلات کرایه و خدمات کسب و کار (۹/۷٪) بوده است.

ارائه می‌شود. به طور کلی مالیات بر محصول، واردات و صادرات، مالیات‌هایی هستند که بر کالاها و خدمات تعلق می‌گیرند و در اثر تولید، فروش، انتقال، کرایه کالا یا ارائه خدمت قابل پرداخت می‌شوند.

سایر مالیات‌های بر تولید: سایر مالیات‌های بر تولید، تمامی مالیات‌هایی را در بر می‌گیرد که یک بنگاه در نتیجه اشتغال به تولید (به غیر از مالیات بر محصول)، موظف به پرداخت آن است.

این نوع مالیات، مالیات بر سود یا مالیات بر سایر درآمدهای دریافت شده توسط بنگاه را در بر نمی‌گیرد و مالیاتی است که صرف‌نظر از سوددهی تولید، قابل پرداخت است، نظیر مالیات بر زمین، دارایی‌های ثابت و نیروی کار به کار گرفته شده در فرآیند تولید یا فعالیت‌ها و مبادلات ویژه.

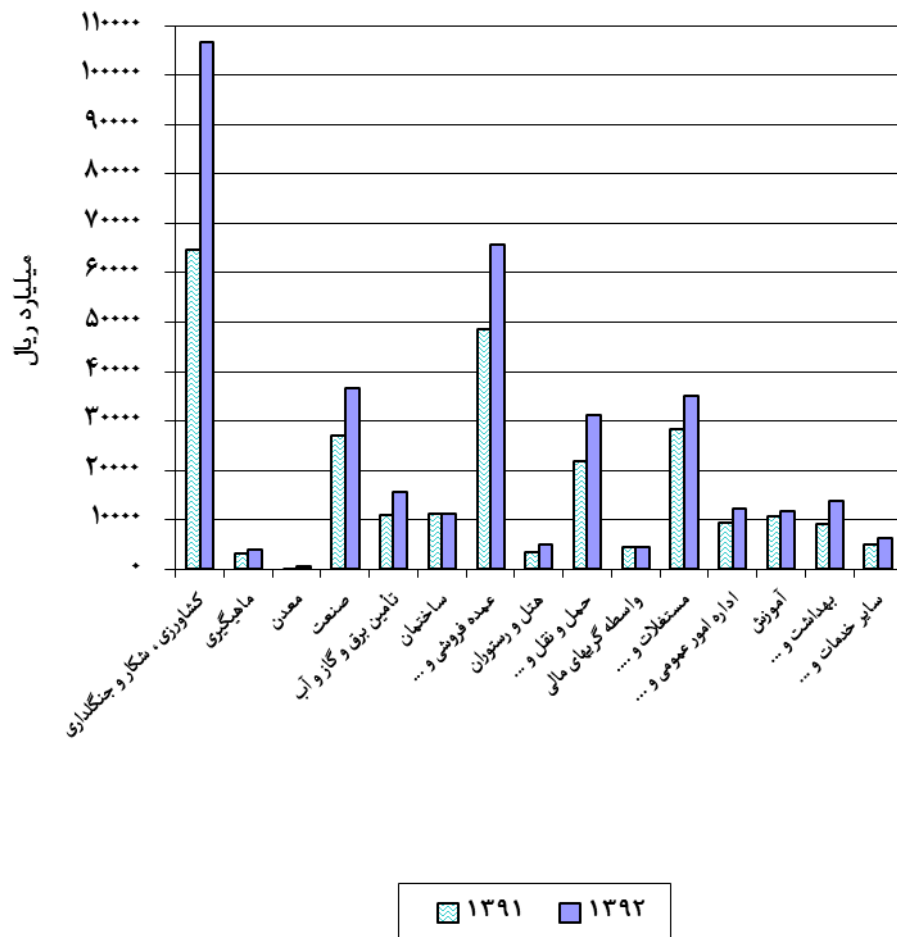
۱-۲۳- محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار و ارزش افزوده در بخشهای عمده اقتصادی

(میلیارد ریال)

شرح	۱۳۸۰	۱۳۸۵	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
ارزش افزوده	۲۷۴۰۳	۷۵۸۵۰	۱۴۰۶۳۵	۱۶۳۶۳۸	۲۰۴۷۴۸	۲۵۷۳۹۳	۳۶۰۰۵۰
کشاورزی ، شکار و جنگلداری .	۶۸۹۸	۱۵۹۳۷	۳۱۱۱۲	۳۹۲۷۰	۴۶۹۰۵	۶۴۵۶۷	۱۰۶۷۳۰
ماهگیری	۲۴۵	۵۱۴	۹۷۹	۱۲۵۴	۱۷۱۸	۳۰۲۲	۳۹۴۴
معادن	۱۴۳	۲۸۰	۲۸۲	۳۷۰	۴۳۷	۵۵۹	۶۲۰
صنعت	۲۶۰۳	۸۴۸۹	۱۴۴۳۵	۱۶۱۷۸	۱۹۳۴۰	۲۶۸۵۲	۳۶۷۳۸
تأمین برق و گاز و آب	۷۴۵	۱۶۳۸	۳۱۰۴	۶۴۵۴	۱۳۰۶۱	۱۰۸۰۶	۱۵۶۰۳
ساختمان	۱۳۰۰	۳۱۸۶	۹۴۸۵	۸۴۹۲	۱۰۵۸۴	۱۱۱۶۰	۱۱۲۸۴
عمده فروشی ، خرده فروشی ، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۵۵۸۵	۱۴۶۳۷	۲۴۵۴۱	۲۸۱۶۴	۳۷۱۷۵	۴۸۳۷۹	۶۵۵۷۸
هتل و رستوران	۴۲۷	۹۸۱	۱۹۱۷	۲۲۷۶	۲۵۸۳	۳۴۶۷	۴۸۹۱
حمل و نقل ، انبارداری و ارتباطات واسطه گریهای مالی	۲۱۶۴	۶۷۰۲	۱۲۶۷۷	۱۳۳۴۵	۱۷۴۴۰	۲۱۸۵۷	۳۱۲۷۰
مستغلات ، کرایه و خدمات کسب و کار	۳۸۷	۲۴۵۰	۴۳۴۳	۴۸۵۵	۳۸۲۸	۴۵۰۵	۴۴۰۴
اداره امور عمومی ، دفاعی و تأمین اجتماعی	۲۸۴۰	۸۲۶۴	۱۵۳۴۴	۱۸۵۷۳	۲۰۹۳۱	۲۸۳۳۶	۳۵۰۸۵
آموزش	۱۱۲۸	۲۶۳۷	۵۰۱۲	۶۱۱۶	۸۲۸۰	۹۳۴۳	۱۲۳۶۷
بهداشت و مددکاری اجتماعی . سایر خدمات عمومی ، اجتماعی ، شخصی و خانگی	۱۴۰۲	۴۹۷۰	۷۷۵۰	۷۹۵۵	۸۹۷۱	۱۰۶۵۸	۱۱۶۴۶
خالص مالیات بر واردات	۱۰۹۹	۳۴۳۴	۶۵۹۹	۶۷۷۵	۸۶۲۴	۹۰۱۰	۱۳۷۰۴
محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار	۲۷۵۱۰	۷۵۷۳۲	۱۴۱۷۹۵	۱۶۶۰۴۵	۲۰۷۳۶۰	۲۶۰۱۲۵	۳۶۲۱۷۳
محصول ناخالص داخلی بدون نفت(به قیمت بازار)	-	۷۵۶۵۱	۱۴۱۶۰۳	۱۶۵۸۵۷	۲۰۷۱۲۵	۲۵۹۸۵۲	۳۶۱۸۳۴

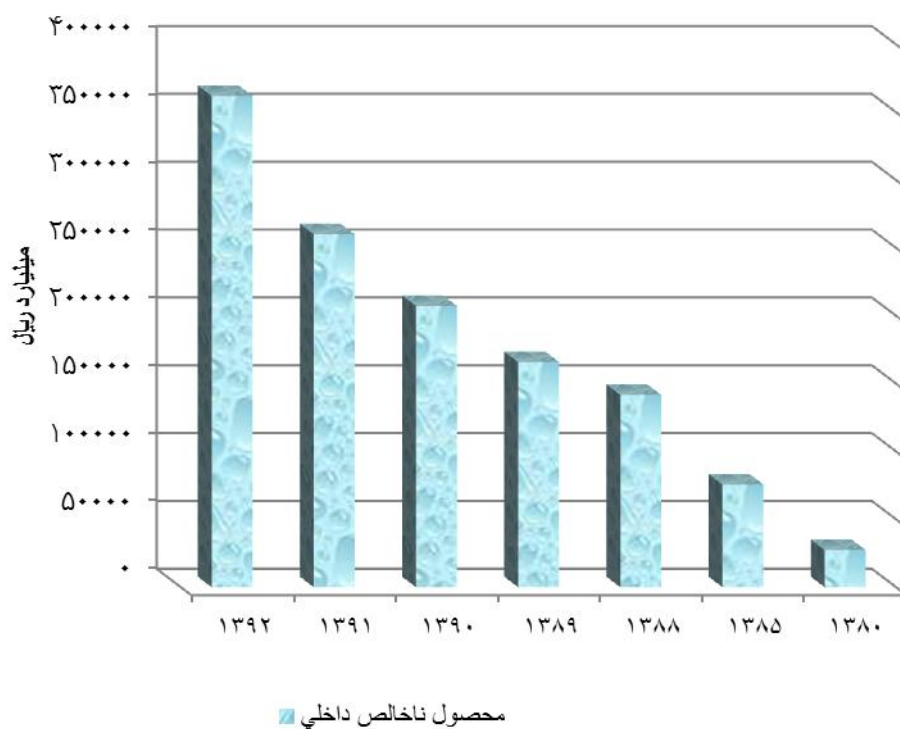
مأخذ- مرکز آمار ایران.

نمودار ۱-۲۳- ارزش افزوده بخش های عمده اقتصادی سال های :
۱۳۹۱-۱۳۹۲

(منبع: جدول ۱-۲۳)

نمودار ۲-۲۳- محصول ناخالص داخلی به قیمت بازاری سال های:
۱۳۸۰-۱۳۹۲

(مبنا: جدول ۱-۲۳)

۲-۲۳- ستانده بخشهای عمده اقتصادی (میلیارد ریال)

شرح	۱۳۸۰	۱۳۸۵	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
جمع	۴۳۸۲۷	۱۲۱۹۲۱	۲۳۳۲۹۸	۲۷۵۸۴۴	۳۴۳۱۸۶	۴۴۵۷۲۲	۶۱۱۲۵۳
کشاورزی ، شکار و جنگلداری .	۱۰۹۷۱	۲۴۷۹۳	۴۹۰۰۰	۶۱۶۸۶	۷۵۰۹۹	۱۰۴۰۳۷	۱۶۳۳۱۶
ماهگیری	۳۶۰	۷۹۹	۱۵۵۸	۲۰۹۳	۲۸۹۴	۵۰۸۶	۶۶۳۵
معدن	۲۰۲	۳۷۷	۴۰۹	۵۵۱	۶۰۸	۷۸۲	۹۶۷
صنعت	۸۷۰۷	۲۹۶۴۱	۵۶۳۶۲	۶۱۶۳۶	۷۳۲۸۶	۱۰۷۹۵۶	۱۴۶۲۰۲
تأمین برق و گاز و آب	۱۴۶۹	۲۸۱۴	۴۷۳۳	۸۱۱۹	۱۵۸۴۲	۱۳۱۳۸	۱۸۸۰۳
ساختمان	۳۱۹۸	۷۳۸۱	۲۱۸۸۱	۱۹۹۲۲	۲۵۵۸۹	۲۶۶۸۱	۲۶۴۴۰
عمده فروشی ، خرده فروشی ، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۶۶۸۳	۱۷۴۶۶	۲۹۴۳۸	۴۱۵۹۹	۵۶۰۴۱	۷۱۴۴۶	۹۵۷۱۸
هتل و رستوران	۷۲۸	۱۸۲۹	۳۴۷۸	۴۱۲۹	۴۸۴۶	۶۵۳۱	۹۱۸۵
حمل و نقل ، انبارداری و ارتباطات واسطه گریهای مالی	۲۹۶۹	۸۹۱۰	۱۶۸۷۷	۱۹۰۶۱	۲۳۷۹۷	۳۰۰۹۷	۴۲۵۸۳
مستغلات ، کرایه و خدمات کسب و کار.....	۴۸۴	۲۸۸۴	۵۳۱۰	۶۰۶۶	۵۲۵۹	۶۵۳۲	۷۱۱۳
اداره امور عمومی ، دفاعی و تأمین اجتماعی	۳۰۹۲	۹۳۰۳	۱۶۷۶۷	۲۰۶۸۵	۲۳۰۷۰	۳۲۱۰۴	۴۰۴۶۴
آموزش	۱۴۳۶	۳۳۷۲	۶۱۶۰	۷۶۴۵	۱۰۳۶۳	۱۱۲۴۷	۱۴۹۳۶
بهداشت و مددکاری اجتماعی .	۱۵۷۰	۵۵۸۸	۸۹۵۲	۹۲۹۳	۱۰۵۹۴	۱۲۸۶۶	۱۴۱۲۸
سایر خدمات عمومی ، اجتماعی ، شخصی و خانگی	۱۳۷۵	۴۳۰۷	۸۰۲۱	۸۱۶۵	۱۰۳۴۸	۱۰۷۲۶	۱۶۶۱۵
	۵۸۴	۲۴۵۶	۴۳۵۲	۵۱۹۲	۵۵۴۸	۶۴۹۳	۸۱۴۹

مأخذ-مرکز آمار ایران.

۳-۲۳- مصرف واسطه بخشهای عمده اقتصادی (میلیارد ریال)

شرح	۱۳۸۰	۱۳۸۵	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲
جمع	۱۶۴۲۴	۴۶۰۷۱	۹۲۶۶۳	۱۱۲۲۰۶	۱۳۸۴۳۸	۱۸۸۳۳۰	۲۵۱۲۰۳
کشاورزی ، شکار و جنگلداری .	۴۰۷۴	۸۸۵۵	۱۷۸۸۸	۲۲۴۱۵	۲۸۱۹۵	۳۹۴۷۰	۵۶۵۸۶
ماهیگیری	۱۱۵	۲۸۵	۵۸۰	۸۳۸	۱۱۷۶	۲۰۶۴	۲۶۹۱
معدن	۵۹	۹۸	۱۲۷	۱۸۱	۱۷۱	۲۲۳	۳۴۷
صنعت	۶۱۰۴	۲۱۱۵۲	۴۱۹۲۶	۴۵۴۵۸	۵۳۹۴۵	۸۱۱۰۴	۱۰۹۶۶۴
تأمین برق و گاز و آب	۷۲۵	۱۱۷۶	۱۶۲۹	۱۶۶۶	۲۷۸۱	۲۳۳۲	۳۲۰۰
ساختمان	۱۸۹۸	۴۱۹۶	۱۲۳۹۶	۱۱۴۳۱	۱۵۰۰۵	۱۵۵۲۱	۱۵۱۵۶
عمده فروشی ، خرده فروشی ، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها	۱۰۹۸	۲۸۲۹	۴۸۹۷	۱۳۴۳۵	۱۸۱۶۶	۲۳۰۶۷	۳۰۱۴۰
هتل و رستوران	۳۰۱	۸۴۸	۱۵۶۱	۱۸۵۳	۲۲۶۳	۳۰۶۴	۴۲۹۴
حمل و نقل ، انبارداری و ارتباطات واسطه گریهای مالی	۸۰۴	۲۲۰۸	۴۲۰۰	۵۷۱۷	۶۳۵۷	۸۲۳۹	۱۱۳۱۳
مستغلات ، کرایه و خدمات کسب و کار	۹۷	۴۳۴	۹۶۷	۱۲۱۱	۱۴۳۲	۲۰۲۷	۲۷۰۹
اداره امور عمومی ، دفاعی و تأمین اجتماعی	۲۵۲	۱۰۴۰	۱۴۲۲	۲۱۱۲	۲۱۴۰	۳۷۶۸	۵۳۷۹
آموزش	۳۰۸	۷۳۵	۱۱۴۹	۱۵۳۰	۲۰۸۳	۱۹۰۴	۲۵۶۹
بهداشت و مددکاری اجتماعی .	۱۶۸	۶۱۸	۱۲۰۲	۱۳۳۸	۱۶۲۳	۲۲۰۸	۲۴۸۲
سایر خدمات عمومی ، اجتماعی ، شخصی و خانگی	۲۷۶	۸۷۴	۱۴۲۲	۱۳۹۰	۱۷۲۴	۱۷۱۶	۲۹۱۱
	۱۴۶	۷۲۴	۱۲۹۷	۱۶۳۱	۱۳۷۶	۱۶۲۲	۱۹۶۲

مأخذ- مرکز آمار ایران.